

**A nyíregyházi
Jósa András Múzeum
évkönyve
LXVI. évfolyam**

A NYÍREGYHÁZI
JÓSA ANDRÁS MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LXVI. ÉVFOLYAM

JAMÉ

H-4400 NYÍREGYHÁZA, BENCZÚR TÉR 21. • E-MAIL: INFO@JOSAMUZEUM.HU

NYÍREGYHÁZA, 2024

Főszerkesztő:
Dr. Rémiás Tibor

Szerkesztette:
Dr. Holmár Zoltán – Dr. Rémiás Tibor

Korrektorok:
Dr. Holmár Zoltán – Laskayné Szőlősi Katalin

Angol fordítás:
Juhász Myrtil

Lektorok:
Dr. Bene János
Dr. Bodnár Zsuzsanna
Dr. Istvánovits Eszter
Dr. János István
Dr. Németh Péter

Készült
a Nemzeti Kulturális Alapprogram
és a Jósa András Múzeumért Alapítvány anyagi támogatásával
2025-ben.

ISSN 0547-0196

Kiadja a nyíregyházi Jósa András Múzeum
(e-mail cím: info@josamuzeum.hu)
Felelős kiadó: **Dr. Rémiás Tibor** múzeumigazgató
Készült 200 példányban, A/4 formátumban, 27,5 ív terjedelemben.

Szedte és tördelte: **Szemán Attila**
Nyomdai munkálatok: **Grafit Nyomda „R” Kft.**
Felelős vezető: **Ördögh J. Gábor**

Tartalom Contents

TIRPÁKOK – 200 ÉVES AZ ÖRÖKVÁLTSÁG

Bácskainé Pristyák Erika

A bokortanyák településföldrajzi sajátosságai	9
<i>Settlement Geography Characteristics of Grouped Farmsteads</i>	33

Bánszki Hajnalka

Nyíregyháza város történetéről készült első összefoglalók	35
<i>The First Summaries of the History of the City of Nyíregyháza</i>	45

Minya Károly

Tirpák szavak és nevek	47
<i>Tirpák Words and Names</i>	56

Kujbusné Mecsei Éva

Nagy pillanatok a megváltkozott Nyíregyháza 18–19. századi életében	57
<i>Great Moments in the Life of the Redeemed Nyíregyháza in the 18th and 19th Centuries</i>	67

Zsoldos Ildikó

Dr. Meskó László (1851–1922) karrierútja a koalíciós Wekerle-kormány megalakulásáig	69
<i>The Career of Dr. László Meskó (1851–1922) until the Formation of the Wekerle Coalition Government</i>	87

Madár Ximena

Nyíregyháza 1924. évi centenáriumi kiállítása és a városi gyűjtemény létrejötte	89
<i>The 1924 Centennial Exhibition of Nyíregyháza and the Creation of the City Collection</i>	99

Rémiás Tibor

Tirpák kulturális örökség és hagyományok ápolása, kutatása

Márkus Mihály levelezése tekintetében 101

The preservation and research of the cultural heritage and traditions

of Tirpák in relation to the correspondence of Mihály Márkus 153

RÉGÉSZET

Jakab Attila

Beszámoló a tiszakőrödi református templom kutatásáról 159

Report on the Research of the Reformed Church in Tiszaköröd 172

Belbe Sebastian – Jakab Attila

Árpád-kori ház és leletanyaga Vásárosnamény területéről 173

Árpadian-era dwelling and archaeological finds from the area

of Vásárosnamény 197

Török-Botyánszki Anna – Döncző Boglárka

Szkíta kori áttört díszű hüvelyvég Tiszakóródról 199

Scythian Period Openwork Decorated Scabbard from Tiszaköröd 249

Szabó Renáta

Kora újkori kerámia a vámosatyai várból 261

Early Modern Ceramics from Vámosatya Castle 305

TÖRTÉNELEM

Ulrich Attila

Szabolcs és Szatmár vármegyei birtokok elkobzása

a Wesselényi összeesküvés lelepleződése után 307

Confiscation of Estates in Szabolcs and Szatmár Counties

after the Revelation of the Wesselényi Conspiracy 322

Mohácsi Endre

„Ha mi hírei lesznek keg yelmednek, kegyelmed adja értésemre

mindjárt!” Forgách Zsigmond felső-magyarországi főkapitány

levelei Dóczy András szatmári kapitányhoz 323

“If your grace has any news, your grace, let me know immediately!”

Letters of Zsigmond Forgách, Captain-General of Upper

Hungary to András Dóczy, Captain of Szatmár 342

Bene János

- Elemi népiskola létesítése a simapusztai Hosszúhátan
a 20. század elején** 343
*Establishment of an Elementary School in Hosszúhát,
Simapuszta at the Beginning of the 20th Century* 351

Zsoldos Ildikó

- Dr. Meskó László politikai szerepvállalásai 1906-tól 1922-ig** 353
Dr. László Meskó's political involvements from 1906 to 1922 368

Holmár Zoltán

- A magyar papírpénz-kibocsátás körülményei Kállay Tibor
penzügyminisztersége (1921–1924) idején** 369
*The Circumstances of the Hungarian Banknotes Issue during
Tibor Kállay's Ministry of Finance (1921–1924)* 387

Kertész Tünde Fruzsina

- Kállay Miklós az Amerikai Egyesült Államokban
1953–1955 között** 389
*Miklós Kállay in the United States of America between
1953 and 1955* 400

NÉPRAJZ

Páll István

- Történeti és néprajzi adatok a Felső-Tisza vidéke
és környékének 18–19. századi favázás építkezéséhez** 401
*Historical and Ethnographic Data on the Timber-framed
Construction of the Upper Tisza Region and its Surroundings
in the 18th and 19th Centuries* 415

MÚZEUMPEDAGÓGIA

Lakatos Bernadett

- A Jósa András Múzeum kiállítási stratégiájának fejlesztése** 417
Development of the Exhibition Strategy of the András Jósa Museum .. 425

BIBLIOGRÁFIA

L. Szőlősi Katalin

**A nyíregyházi Jósza András Múzeum és tagintézményei
munkatársainak 2024. évi publikációi 427**

Helységnévazonosító 433
Concordance of geographic names

Rövidítések 435
Abbreviations

Dr. Meskó László politikai szerepvállalásai 1906-tól 1922-ig¹

Zsoldos Ildikó

A nyíregyházi születésű, polgári identitású, evangélikus vallású dr. Meskó László (1851–1922) szülővárosában és Eperjesen folytatott tanulmányait követően a budapesti és a bécsi egyetemen hallgató jogi kurzusokat. A diplomaszerezés után Olaszországban, Franciaországban, valamint Svájcban bővítette jogi ismereteit, miközben elsajátította a német és a francia nyelvet is. 1877-ben szerzett jogi doktori és ügyvédi oklevelet, s ezt követően nyitotta meg ügyvédi irodáját Nyíregyházán.² A következő évben, 1878-ban városi tiszti főügyésszé választották meg, mely hivatalát egészen 1892-ig, békési függetlenségi párti országgyűlési képviselővé való megválasztásáig viselte. Tartalékos hadnagyként 1878-ban részt vett Bosznia-Hercegovina okkupációjában, és mint főhadnagy lépett ki a hadsereg kötelékéből.³ Uradalmi ügyvédként is tevékenykedett.⁴ Dr. Meskó László pályájának indulása tulajdonképpen egy tipikus dualizmus kori politikai karrierkezdet. A századelőn a parlamenti képviselőknek több, mint a fele rendelkezett jogi végzettséggel.⁵

Dr. Meskó László az 1880-as évektől kezdve fokozatosan „ágyazódott be” Nyíregyháza társadalmi életébe. Az 1880-as évek második felétől volt elnöke a polgárság helyi közéleti fórumának, a nyíregyházi kaszinónak.⁶ Aktivitása kimutatható a színházépítő részvénytársaságban és az önkéntes tűzoltó egyesületben is. Megválasztották a Nyírvízszabályozó Társulat választmányi tagjává, valamint pénzügyi tevékenységet is folytatott a Nyíregyházi Takarékpénztár Egyesület igazgatósági tagjaként.

Egyházi szerepvállalásai is sokrétűek voltak, elsőként az evangélikus egyház aljegyzőjeként, majd a nyíregyházi főgimnázium felügyelőjeként, a Tiszavidéki Evangélikus Egyházmegye főgondnokaként⁷, a Tiszai Evangélikus egyházkerület jegyzőjeként, majd ügyészeként, pénzügyi bizottságának elnökeként, valamint az egyetemes tanügyi bizottság tagjaként is tevékenykedett, továbbá elnöke volt az országos evangélikus tanárok egyesületének.⁸

¹ A tanulmány a Nyíregyháza örökvltságnak bicentenáriuma alkalmából 2024. szeptember 13-án a nyíregyházi Városházán megrendezésre került „Szabadság és haladás” című várostörténeti tudományos konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

² ZSOLDOS 2009. 112.

³ BALPÁRT 1905. 134.

⁴ *Nyírvidék* XXXVIII: 146. 1917. július 8. 2.

⁵ 1905-ben hatvan százalékot tett ki a jogvégzettek aránya. Ehhez lásd PAP 2014. 61.; ZSOLDOS 2018. 160.

⁶ Vö.: VIETÓRISZ 1896.

⁷ A Hegyaljai egyházmegyéből kiválva alakult meg a Tiszavidéki egyházmegye, melynek felügyelői székébe dr. Meskó Lászlót ültették. *Nyírvidék* XXVIII: 8. 1907. február 24. 1.

⁸ Az egyesület 1910. május 17–18-án Nyíregyházán tartotta közgyűlését. *Nyírvidék* XXXI: 21. 1910. május 22. 1–2.

A parlamenti munkát megbénító ellenzéki obstrukció megakadályozását célzó 1904. november 18-i „zsebkendőszavazásra” reagálva a Tisza István miniszterelnökkel szemben álló politikai csoportok koalícióba tömörültek és megnyerték az 1905-ös parlamenti választásokat, minek következtében a három évtizede kormányzó Szabadelvű Párt megbukott.⁹ A győztes koalíció azonban az uralkodótól nem kapott kormányalakítási megbízást. Néhány hónapig még Tisza István töltötte be a miniszterelnöki pozíciót, majd 1905. június 18-án Ferenc József Fejérváry Gézát, a darabonttestőrség parancsnokát kérte fel kormányalakításra. A képviselőház felhívására a vármegyék jelentős részében ún. nemzeti ellenállás bontakozott ki az illegitimnek nyilvánított „darabont-kormány” ellen, ami gyakorlatilag a törvényhatósági, elsősorban vármegyei tisztviselők és a kormány kötelhúzásaként értelmezhető. Az 1906 tavaszáig elhúzódó, kormányválságot eredményező rezisztencia a Fejérváry-kormány utasításainak szabotálásában, a katonai szolgálat megtagadásában és az állami adók be nem szolgáltatásában nyert kifejezést. Az ellenállás szervezésében nagyfokú aktivitást fejtett ki a vezérlő bizottság tagjaival jó kapcsolatot ápoló, a fővárosi országos egyeztetéseken résztvevő Meskó László is, Nyíregyháza országgyűlési képviselője.¹⁰

Szerepvállalások a koalíciós Wekerle-kormány idején

A politikai krízist az 1906. április elején megkötött titkos paktum számolta fel, amelyben a koalíció vezetői a kormányra kerülés fejében tulajdonképpen programfeladást hajtottak végre, azaz lemondtak a hadseregére vonatkozó nemzeti követelésekről, megígérték a vámközösség meghosszabbítását, és mérsékelt választójogi reform végrehajtását. Az a tény azonban, hogy a hatalomra került koalíciót alkotó politikai platformokat csupán a Tisza-ellenesség kapcsolata össze, gazdasági, társadalmi érdekeik különbözősége előre vetítette az ezekből eredő konfliktusok felszínre törését.

Az 1906-os évben azonban a koalíciós Wekerle-kormány népszerűségi indexe még magas volt, hiszen a közvélemény a házszabályok megmentőjeként, az alkotmány megvédelmezőjeként tekintett rá, s ezt a megítélést csak erősítették a II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai földi maradványainak hazahozatala¹¹ alkalmából szervezett gyászpompás ünnepségek 1906. október 28–29-én, melyeken természetesen Szabolcs vármegye is képviseltette magát. Dr. Meskó Lászlót is ott találjuk a vármegyei küldöttségben.

Elsőként a szabolcsi törvényhatósági bizottság Szerencsen róttá le kegyeletét, hiszen a vasúton érkező hamvak itt értek a Szabolcs vármegye területéhez legközelebb eső ponthoz. A kassai szertartáson a szabolcsiak tisztelgésének forgatókönyvéről a vármegyei közgyűlésen határoztak. A menetet egy a vármegye színébe öltözött apród vezette fehér lovon két csatlós által kísérve. Egy kék-fehér színű párnán vitte a fejedelem szarkofágjára helyezendő ezüst koszorút. Őket követte három kuruckori öltözékű tárogatós gyalog, majd lóháton négy harsonás. Ezután következett az a lovasbandérium, amelyet gróf Vay Gábor főispán vezetett. A sort a főispánnéval az élen a hölgyek küldöttsége, majd Mikecz Dezső alispán vezetésével a megyebizottsági tagok delegációja zárta.¹² A kassai temetés napján Szabolcs vármegye valamennyi községében megszólaltak a harangok.

⁹ A kormánypárt csupán 159 kerületben kapott többséget, az ún. ellenzéki koalíció 231 képviselői helyet tudhatott magáénak. Ebből a Függetlenségi Párt 166-ot (relatív többséget alkotva a koalícióban), a Néppárt 25-öt, a Szabadelvű Pártból Andrassy vezetése alatt kivonult úgynevezett disszidensek 27-et, a Bánffy-féle Új Párt 13-at. A nemzetiségiek 10, a demokraták és a szocialisták 2-2, míg a pártonkívüliek 9 mandátumot szereztek.

¹⁰ Egyik érdekkijárást abban a küldöttségben vállalt tagság jelentette, amely a kereskedelemügyi miniszternél sikerrel kérvényezte az építendő állomásépület tervének megváltoztatását *Nyírvidek* XXVII: 38. 1906. szeptember 23. 4.

¹¹ Bár II. Rákóczi Ferenc és társai hamvainak hazahozatalát 1904-ben még Tisza István kormánya eszközölte ki a bécsi udvartól, az 1906-os gyászpompás ünnepségekből a koalíciós Wekerle-kabinet kovácsolhatott politikai tőkét.

¹² *Nyírvidek* XXVII: 40. 1906. október 7. 4.

November 4-én pedig minden felekezet templomában ünnepi istentiszteletet, illetve misét tartottak a történelmi jelentőségű esemény tiszteletére.

Az 1907-es évben megindult a kormányzó koalíció repedése. Egyrészt felszínre törtek a nemzetiségi feszültségek: a horvát obstrukció, a szlovák nemzetiségi vezetőkkel történő összeütközés. Utóbbira jó példa egyrészt a Juriga-ügy, másrészt a csernovai konfliktus, mely halálos áldozatokat is követelt. A Függetlenségi Párton belül is erőteljes hatalmi harcok indultak, minek következtében Polónyi Géza igazságügyminiszternek már 1907. február 2-án távoznia kellett a kormányból. A nagy intrikus Polónyi, aki a koalíciós Wekerle-kormány hatalomra kerülésében jelentős szerepet játszott, korrupciós botrányba keveredett. A vádak még a minisztersége előtt elkövetett botlásaira vonatkozóan fogalmazódtak meg a számos karaktergyilkosságban részt vevő politikus ellen. Cieger András rámutatott, hogy a Polónyi-ügy alkalmas lehetett a saját párton belüli ellenfél eltávolítására.¹³

Az igazságügyminisztérium élére Polónyi Géza távozása után Günther Antal került. Ez a minisztercserre Meskó Lászlót igazságügyi államtitkári pozícióba emelte, ami országos politikai szereplésének csúcspontjaként értékelhető.¹⁴ A Pesti Hírlap szerint a számos jelölt közül „outsiderként” befutó Meskó kinevezése politikai körökben meglepetést keltett ugyan, de gyorsan napirendre tértek fölötte, hiszen a Függetlenségi és 48-as Párt kipróbált híveként tartották számon a néhai Irányi Dániel rokonát.¹⁵

A főrendiház XV. ülésén az elnök, Dessewffy Aurél gróf bemutatta Günther Antal magyar királyi igazságügyminiszter átiratát, melyben tudatta, hogy az uralkodó 1907. február 13-án kelt legfelsőbb elhatározásával dr. Meskó László országgyűlési képviselőt az igazságügy-minisztériumhoz államtitkárrá nevezte ki,¹⁶ aki február 18-án kezdte meg a munkát hivatalában. Bemutató beszédében – Günther székfoglalójának lényegi elemeit hangsúlyozva – az állam legfőbb feladataként azt jelölte meg, hogy *„a jog alapja az igazság legyen, a szabadság erkölcsi alapokon nyugodjék és a szabadságjogok összhangja és egyensúlya megvalósuljon. [...] a magyar igazságügyi politikának ebben az irányban, ezeken a nyomokon kell haladni, hogy a magyar nemzeti élet biztosítékait képező intézményeket felépíthesse [...] Nézetem az, hogy a szabadságjogokat korlátozó intézményeknél gondosan kerülve minden visszaesést, csupán a törzs épségét veszélyeztető bajok és visszaélések orvoslására kell szorítkoznunk”*¹⁷ – mondta a nemzeti nagy érdekek prioritását kiemelő Meskó.

1907. február 27-én a Függetlenségi és 48-as Párt, az Alkotmánypárt és a Katolikus Néppárt vacsorát rendezett a Hungária Szálló különtermében Günther és államtitkára tiszteletére, melyen a Pesti Hírlap szerint körülbelül kétszázötvenen jelentek meg.¹⁸

Meskó február 16-án fél 12-kor tette le a hivatalos esküt.¹⁹ Ezt követően néhány napra hazautazott a fővárosból, hiszen Nyíregyháza polgársága február 20-án impozáns ünnepséget rendezett a tiszteletére. A város frekventáltabb utcáinak házain nemzetiszínű zászlók hirdették Meskó politikai sikerét. Az ünnepeltet – akit lelkes közönség várt az állomáson, s aki előtt az önkéntes tűzoltóság tiszteletgett – a vasúti kocsiból történő kilépésekor Bogár Lajos polgármester-helyettes üdvözölte. A nyíregyházi szokásoknak megfelelően a tekintélyes vendégnek dukáló városi négyesfogat vitte az államtitkárt a lakásához. Rendkívül határos látványt nyújtott, ahogyan a negyven kocsiból és ötven szánból

¹³ CIEGER 2008. 6–15.

¹⁴ A Szabolcs című politikai lap egyébként már 1906. május 26-i számában államtitkárléletpént emlegette a nyíregyházi honatyát. *Szabolcs* V: 22. 1906. május 26. 2.

¹⁵ *Pesti Hírlap* XXIX: 29. 1907. február 2. 4.

¹⁶ FN 1907. 142.

¹⁷ *Pesti Hírlap* XXIX: 43. 1907. február 19. 5.

¹⁸ *Pesti Hírlap* XXIX: 51. 1907. február 28. 6.

¹⁹ *Nyírvidék* XXVIII: 7. 1907. február 17. 4.

álló menet végighaladt a fellobogózott utcákon. A másnapi ünnepség kezdeteként huszonegy küldöttség tisztelgett. A római katolikus egyház nevében Petrovits Gyula esperes, apátplébános, Ruttkay Gyula esperes²⁰ a görögkatolikus egyház, Bartók Jenő lelkész az ev. ref. egyház, Rosenberg Emil dr. hitközségi elnök az izraelita egyház, Materny Lajos főesperes a tiszavidéki egyházmegye, Geduly Henrik lelkész az ág. hitv. ev. egyház, Leffler Sámuel igazgató a főgimnáziumi tanártestület, Megyery Géza kúriai bíró, kir. törvényszéki elnök a Kir. Törvényszék, Kir. járásbíró és Kir. Ügyészség, Mikecz Dezső alispán a vármegye tisztikara és az Államépítészeti Hivatal, Eckerdt Elek az állami hivatalok, Orsovsky Gyula a Nyíregyházi Általános Tanítóegyesület, Lázár Kálmán a Casino Egyesület, Engel Adolf a Nyíregyházi Ipartestület és az Iparos Olvasókör, Klár Sándor elnök a Gazdaszövetség, gróf Vay Tibor elnök a Szabolcsvármegyei Gazdasági Egyesület, Schlichter Gyula a Hirsch Egylet, Kálnay Zoltán a Nyírvízszabályozó Társulat, Oláh Gyula a Végrehajtók Országos Egyesülete, Fejér Imre megyei főügyész az ügyvédi kar, Barzó Mihály a 48-as Függetlenségi Párt, Bogár Lajos polgármester-helyettes, főjegyző pedig a városi tisztikar nevében.

Este fél hétkor a tűzoltóegyesület a városi dalárdával kooperálva fáklyásmenetet rendezett dr. Meskó László tiszteletére, akit dr. Konthy Gyula tűzoltóparancsnok patetikus beszédben méltatott. A szónoklat végén Konthy piros szegfűből álló csokrot nyújtott át az önkéntes tűzoltóság nevében, így fejezve ki a testület háláját, amely felvirágzását jelentős részben köszönhette Meskónak.²¹ A kétszáz terítékes bankett este nyolc órakor vette kezdetét a Korona dísztermében, ahol felköszöntők sora hangzott el.²²

Dr. Meskó László államtitkárrá történt kinevezésével lemondott a vármegye közigazgatási bizottságában, az igazoló bizottságban viselt tagsági helyeiről, a vármegyei tiszteletbeli főügyészi állásáról, és természetesen az országgyűlési képviselőségről is. Ez utóbbit a képviselőház elnöke az 1907. február 18-i ülésen jelentette be, s másnap 4895. szám alatt kelt átiratában értesítette a belügyminisztert, és utasította Nyíregyháza város központi választmányát az időközi képviselő-választás lebonyolítására.²³ Nyíregyháza város központi választmánya március 8-ra tűzte ki a választás napját a városháza épületébe.²⁴ Reggel nyolc órakor a nagyteremben Májerszky Béla polgármester, mint választási elnök a megjelent választópolgárok üdvözlését követően bejelentette, hogy eddig egy képviselőjelöltje van a városnak dr. Meskó László igazságügyi minisztériumi államtitkár személyében, akit 18 választásra jogosult férfi ajánlott. Félórai határidőt tűzött ki esetleges további ajánlatok benyújtására. Ennek leteltével Májerszky először a nagyteremben, majd a városháza erkélyéről az összegyűlt előtt hirdette ki, hogy az igazságügyminiszteri államtitkáron kívül mást nem ajánlottak képviselőjelöltül. Így dr. Meskó László Nyíregyháza város egyhangúlag megválasztott képviselője lett. A választási bizottság rögvest hozzáfogott a jegyzőkönyv megszerkesztéséhez. Ennek

²⁰ Ruttkay Gyulát 1905 nyarának végén helyezték át Máramaros vármegye területéről Nyíregyházára lelkésznek. Néhány hét múlva a munkácsi püspök őt ajánlotta a főesperesi állásra. SZSZBML IV. B. 401. 3. d. 78100 sz.

²¹ Dr. Meskó László nagyfokú aktivitást fejtett ki az egyesületért. 1906. június 2-án a Nyíregyházi Önkéntes Tűzoltóegyesület Milánóban egy nemzetközi versenyen vett részt, amelyet megnyert, nemzetközi elismerést szerezve ezzel Nyíregyháza számára. E megmérettetésen való részvételhez nagyon komoly pénzügyi háttérrel kellett biztosítani. Az anyagiak előteremtésében az országos tűzoltószövetség, Nyíregyháza városa, továbbá magánadományozók, mint például a Desseffy grófok tettek jelentős erőfeszítéseket. Befolyását, kapcsolatait bevetve Meskó László is erőteljesen dolgozott az elképzelés megvalósításáért. A tűzoltó szerek Milánóba, majd visszaszállításának költségeit elő kellett teremteni, továbbá meg kellett szervezni a Köhler István budapesti gépgyárban készült versenygépszekerocsi vasúti szállítását és a tűzoltók útiköltségét is ki kellett fizetni. Az utazási költségek lejjebb faragásában Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter nyújtott támogatást kedvezményes menetjegyek biztosításával. Meskó László is Milánóba utazott a versenyző tűzoltókkal, hogy helyismeretével, nyelvtudásával, olasz kapcsolataival segítségükre legyen. *Nyírvidék* XXVII: 24. 1906. június 17. 2.

²² *Nyírvidék* XXVIII: 8. 1907. február 24. 3–4.

²³ SZSZBML V. B. 180. XIV. 1907/I. 21764/I-a/1907.

²⁴ SZSZBML V. B. 180. 43. d. 2/1907. Kpv. 1907. február 21-i ülés

elkészültével Somogyi Gyulával, a 48-as és Függetlenségi Párt ügyvezető elnökével az élen háromtagú küldöttség indult Nyíregyháza immár háromszoros győzteséhez, hogy fölkérje a mandátum átvételére.

A kiváló szónoki tehetséggel megáldott Meskó a következő beszédben mondott köszönetet a belévetett bizalomért: „*A közelmúltban fennállott, de Istennek hála elmult politikai helyzetet semmibe jellemzi jobban, mint az, hogy rövid két év alatt Nyíregyháza város közönsége háromszor nyújtotta nekem a polgári bizalom legszebb koszorúját, a képviselői megbízó levelet. E három választásból kettőt a politikai helyzet rendkívülisége, a legutóbbit pedig az a tény tette szükségessé, hogy Ő felsége kegyessége, a kormány és pártom bizalma engem szemelt ki az igazságügyi államtitkári állás betöltésére, amiért az alkotmányos gyakorlat és politikai ildom követelményének megfelelően a képviselőségről le kellett mondanom. A mikor kitüntető bizalmuk újabb zálogát a vál. [asztási] elnök úr kezeiből átveszem, szívből fakadt hálás köszönetet mondok önöknek, tisztelt választó polgárok, különösen azért, mert bizalmuk újabb megnyilvánulásában annak tanubizonyságát látom, hogy önök új állásomban is a régi szeretettel és ragaszkodással viseltetnek irántam, s meg vagyok győződve arról, hogy minden tekintetben, úgy egyénileg, mint politikailag az vagyok ma is, a ki voltam s az leszek és maradok jövőre is. Nem könnyen határoztam el magam az államtitkári díszes állás elfogadására. Számot vettem nemcsak erőim fogyatékoságával, s a reám váró feladatok nagyságával, de azzal is, hogy egy időre végleg távoznom kell polgártársaim szeretett köréből, s megszokott csendes munkásságomat, gondterhes, gyakran zaklatott munkával felváltanom.*

*De nem tértem ki a felém forduló bizalom elöl, mert új állásomban sértetlenül megtarthatom politikai elveimet s mert jó katona létemre követnem kellett vezérem parancsát. Jövő magatartásomra nézve, ma is azt a programot tekintem irányadónak, melyet a tavalyi választás előtt kifejtettem s melyet reám nézve az önök, a képviselőház nagy többségére nézve a nemzet akarata szentesített. Ennek egyik sarktétele a szövettkezett pártokból alakult kormány programjának az átmeneti időszakban való pontos megtartása, a másik pedig az átmeneti időszak lejártával, a pártunk elveiért való további tántoríthatlan küzdelem*²⁵ – utalt a Wekerle-kormány ideiglenességére az államtitkár. „*A koalíciós kormány nem egy program pontot már meg is valósított, s én szerencsésnek fogom magam érezni, ha mint az önök országgyűlési képviselője, minél több üdvös intézmény megvalósításához nyújthatok segédkezet, egy percre se térve le arról az utról, mely pártunk elvei alapján édes hazánk boldogságához vezet. Kétségtelen, hogy küzdelmünk nem könnyű, mert ernyedetlen munkát és erős kitartást igényel, de hiszem és vallom, hogy valamint a természetben a tél zordonságát az enyhe tavaszi napsugár váltja fel, úgy hazánkra is jobb jövő virrad, mely biztosítani fogja jogainkat s gazdasági érdekeinket. Kívánom, hogy ez mielőbb és minél teljesebb mérvben bekövetkezzék s szeretett hazánkon s városunkon az Ég áldása legyen. Bizalmukat újból megköszönve, ajánlom magam további jó indulatukba s legyenek meggyőződve arról, hogy szeretett városom s polgártársaim minden igaz ügye, jövője is szívemhez lesz forrva*”²⁶ – zárta beszédét Meskó, aki államtitkárként a törvényelőkészítő, köz-, magán, s a büntetőjogi ügyosztály működését vizsgálta felül, valamint a „szaktanácskozmányokat” vezette.

Meskó államtitkársága alatt deklarált célként lett kitűzve Nyíregyháza rendezett tanácsú város vezetői részéről a törvényhatósági jog megszerzése. Ezt az önállósodási törekvést, mely nyilvánvalóan csökkentette volna Szabolcs vármegye jelentőségét, a dualizmus idején folyamatosan napirenden tartották, de nem került sor a megvalósítására. Utoljára 1918-ban erősödött fel a törvényhatósági joggal való felruházásért folytatott küzdelem.

²⁵ Nyírvidék XXVIII: 10. 1907. március 10. 2.

²⁶ Nyírvidék XXVIII: 10. 1907. március 10. 2.

A magát kezdetektől átmenetinek tekintő koalíciós Wekerle-kormány számára kihívást jelentett a közös vámterület megújításának sürgető feladata. 1907-ben újabb tíz évre meghosszabbították, s vámszövetség helyett vámszerződés névvel illették. A magyar kormány hozzájárulását adta a kvóta 2 százalékkal történő megemeléséhez. Az idő előrehaladtával a koalíción belüli ellentétek egyre inkább kezdtek kiéleződni. A társadalom demokratikus átalakításáért küzdő mozgalmak tovább nehezítették mozgásterét. 1908 decemberében nyilvánossá vált az 1906 áprilisában kötött paktum, ami még tovább erodálta.

A Függetlenségi és 48-as Párt 1909-ben a bankkérdés kapcsán kettészakadt, ami megpecsételte a koalíciós Wekerle-kormány sorsát. Az Osztrák–Magyar Bank szabadalma 1910 végén járt le. A Justh Gyula és Holló Lajos nevével fémjelezhető függetlenségi párti képviselők az önálló magyar nemzeti bank létrehozását követelték, míg a párt konzervatívabb vonalát képviselő Apponyi Albert és Kossuth Ferenc a bankszabadalom meghosszabbítását. Justh Gyula 1909. november 8-án Makón elhangzott programbeszédében az önálló bank életbe léptetésének időpontját 1911. január 1-jében, míg a külön vámterületét 1911. január 1-jében jelölte meg.²⁷

A Függetlenségi és 48-as Párt kettészakadása miatt dr. Meskó László lemondott, megvált államtitkári pozíciójától. Az önálló bankot követelőkkel tartott, akik továbbra is Függetlenségi és 48-as Pártnak nevezték politikai platformjukat. A Nyíregyházi 48-as Függetlenségi Párt Somogyi Gyula pártelnök vezetésével már 1909 februárjában a városháza nagytermében tartott népgyűlésen határozatban foglalt állást a magyar nemzeti önálló bank 1911-ben történő elmaradhatatlan felállításáról.²⁸ A Szatmárvármegyei Függetlenségi és 48-as Párt 1909. június 2-án a vármegyei háza kistermében tartott közgyűlésén ismét deklarálták az önálló magyar nemzeti bank szükségességét. Ennek az álláspontnak a június 6-i budapesti országos függetlenségi párti gyűlésen való képviselőre küldött séget jelölt ki a lokális párttagság. A delegációt, melynek Meskó László is tagja volt, Hrabovszky Guidó,²⁹ a kisvárdai választókerület országgyűlési képviselője, ügyvezető alelnök vezette.³⁰

Az általános választójog bevezetését is programjába emelő Justh Gyula indítványára Meskó Lászlót 1909. november 13-án az Országgyűlési Függetlenségi és 48-as Párt elnökévé választották.³¹ A Budapesti Hírlap információi szerint Justh azért nem kívánt pártelnök lenni, mert minden energiáját a vidéken indítandó erőteljes választási kampányra akarta koncentrálni.³² Meskó elfogadta az elnökséget, beszédében hivatkozott Irányi Dánielre, akinek köszönhetően elindult képviselői karriere. A nemcsak a függetlenségi érzelműek, de még az ellenzékiek körében is nagy tekintélyként kezelt Irányi Meskó számára mindig is hivatkozási alap, igazodási pont volt. A Justh-pártiaknak a függetlenségi elvek győzelemre vitelét ígérte, akik az ilyenkor alkalmazott rítusrend szerint lakomával ünnepelték az új pártelnököt.³³ Egy hét múlva nagy meglepetésként hatott, amikor Meskó László bejelentette lemondását a pártelnökségről. Ezt a döntését betegségével indokolta. A Budapesti Hírlap így kommentálta a hírt: „és valóban beteg, kissé ideges; de fő oka lemondásának az volt,

²⁷ MÉREI-PÖLÖSKEI 2003. 255.

²⁸ *Nyírvidek* XXX: 10. 1909. március 7. 5.

²⁹ Hrabovszky Guidó karrierútjának értékeléséhez lásd ZSOLDOS 2009. 87–88., 110–116.

³⁰ *Nyírvidek* XXX: 23. 1909. június 6. 2.

³¹ Az 1905 és 1909 között a képviselőház elnökeként tevékenykedő Justh Gyula a házelnöki állásra is Meskót javasolta, mely pozíció megszerzésére ebben az időpontban pártjuk számára nyilvánvalóan esélytelen volt. Az országos pártkör tagjainak sikerült rábeszélnie Justh-ot, hogy vállalja el a kandidatúrát, alkalmat adva ezzel a pártformáció legnépszerűbb politikusa melletti demonstrációra. Szendrei Ákos is az erőfelmérést jelöli meg magyarázatul, ami azért volt indokolt, mert a néhány nappal korábban bekövetkezett pártszakadásakor 94 országgyűlési képviselővel számolhatott a Justh-párt, míg a házelnökválasztáskor 157 szavazatot kapott Justh Gyula. SZENDREI 2012. 116.

³² *Budapesti Hírlap* XXIX: 269. 1909. november 13. 4.

³³ *Budapesti Hírlap* XXIX: 269. 1909. november 13. 4–5.

*hogy az ő szelid temperamentuma nem alkalmas arra a szenvedelmes, éles küzdelemre, amelyet a Justh-párt megindítani szándékozik. A párt vezéreinek az a vélekedése, hogy a kormány nem kap komoly vívmányokat, s ezért hevesen támadó harcot indít a kormány és Kossuth ellen, ennek a küzdelemnek vezetésére, irányítására pedig Meskó nem érez elég erőt és munkabírást.*³⁴

Az értekezletet megnyitó Meskó László elmondta, hogy hosszas vívódás után hozta meg döntését, nem érez magában elég rátermettséget és egészségi állapotának megrendülése miatt a pártelnökséggel járó politikai izgalmakat, feszültséget nem képes elviselni. Hibának minősítette, hogy egy héttel korábban a hívásnak engedve elfogadta az erejét meghaladó posztot. Ám hű párttagként, egyenes és nyíltszívű emberként kötelességének érzi a megtisztelő pozíciótól való megválást. Gróf Batthyány Tivadar sajnálatát fejezte ki, majd javaslatára Meskót a jelenlévők a párt tiszteletbeli elnökéül választották. Holló Lajos indítványára Justh Gyulát választották meg a párt vezetőjének, aki 1894-ben, Kossuth Ferenc Magyarországra történő hazatelepülésekor adta át a függetlenségi politikai platform irányítását Kossuth Lajos fiának. Kossuth Ferenc 1909-re erőteljes jobbratolódást hajtott végre a pártban.

Justh Gyula hazafias harcot ígért. Batthyány Tivadar bírálta Kossuth egyre konzervatívabbá váló politikáját, támadta az alkotmánypárti Andrássy Gyula plurális választójogi reformjavaslatát. A Kossuth Lajos iránti tisztelet és nagyrabecsülés kifejezéseként az alelnökké választott Teleki Árvéd javaslatára a pártértekezlet elhatározta, hogy a Justh-párt Kossuth Lajos földi maradványainak végső nyughelyéül szolgáló Kossuth-mauzóleum felavatásán küldöttségileg képviselteti magát.³⁵ E rendezvényen Meskó László Szabolcs vármegye küldöttségének tagjaként vett részt.

Politizálás a Nemzeti Munkapárt kormányzása idején

1910. január 17-én Khuen-Héderváry Károly kapott kormányalakítási megbízást, aki a Tisza István nevével fémjelvezhető Nemzeti Munkapárthoz tartozott. Khuen-Héderváry leiratát, melyben tudatta a törvényhatóságokkal miniszterelnöki kinevezését, Szabolcs vármegye rendkívüli közgyűlésen tárgyalta. A közgyűlési ügyeket előkészítő állandó választmány javaslatát egyhangúan elfogadva kimondták, hogy „a gróf Khuen-Héderváry Károly elnöklete alatt megalakult kormánnyal szemben, mely a törvényhozásban párttal nem rendelkezve vállalkozott a kormányra és a képviselőház bizalmatlansági szavazata után, költségvetési törvény meghozatala előtt a törvényhozó testület elnapolása s így a törvényszerű ellenőrzés meghiusulása által alkotmányellenes tétre lépett, bizalmatlanságát fejezi ki és kijelenti, hogy ezen kormányt a maga részéről támogatásban nem részesíti.”³⁶ A „darabont-kormányhoz” hasonlóan alkotmányellenesnek titulálta, és kérte a lakosságot, hogy rezisztenciájának jeleként tagadja meg tőle az adófizetést és ne támogassa a hadseregbe önként történő belépéssel sem. Vay Gábor gróf, Szabolcs vármegye koalíciós főispánja, aki gróf Dessewffy Auréllal egyetemben a főrendiházban fejtett ki akciót a Khuen-Héderváry-kormány elleni bizalmatlanság kinyilvánításában, javasolta az 1906-ban feloszlott alkotmányvédő bizottság³⁷ újraalakítását, amelyet a közgyűlés elfogadott. Természetesen Meskó László is tagja volt az újraalakított bizottságnak is. Arról is határozat született a közgyűlésen, hogy a kinevezendő főispán fogadásától távol tartja magát a vármegyei irányítás.³⁸ Eközben a koalíciós kormányzás idején politikai passzivitásba

³⁴ *Budapesti Hirlap* XXIX: 275. 1909. november 20. 3.

³⁵ *Budapesti Hirlap* XXIX: 275. 1909. november 20. 3–4.

³⁶ *Nyírvidék* XXXI: 8. 1910. február 20. 3.

³⁷ Az 1905–1906-os politikai krízis idején Szabolcs vármegye Fejérváry-kormány elleni rezisztenciájához lásd: ZSOLDOS 2009. 125–145.

³⁸ *Nyírvidék* XXXI: 8. 1910. február 20. 3.

vonuló, az új politikai helyzetben azonban az országgyűlési képviselő-választásokra készülő Tisza István hozzászólott a 67-es közjogi alapon álló támogatóinak újjászervezéséhez. Szabolcs vármegyében dr. Kállay Rudolf állt a Nemzeti Munkapárt megalakításának élére.³⁹

Justh Gyula politikai agitációs körútjának programjában szabolcsi látogatások is szerepeltek. 1910. március 5-én Mátészalkáról érkezett Nyírbátorba. A vasútállomáson Szabó Lajos református lelkész, a nyírbátori választókerület 48-as Függetlenségi Pártjának elnöke üdvözölte vármegyei prominens függetlenségi érzelmű politikusok kíséretében, élükön gróf Vay Gábor exfőispánnal, a Szabolcsvármegyei Függetlenségi és 48-as Párt elnökével. A menet hatvantagú bandérium által kísérve haladt a piactér, a népgyűlés helyszíne felé, ahol Uray Miklóst újra képviselőnek jelölték. A déli bankett után utazott Justh kíséretével együtt Nyíregyházára. A vasútállomásra húszperces késéssel érkeztek meg negyed hatra. A fogadóbizottság Somogyi Gyula kir. körjegyzőből, a Nyíregyházi 48-as Függetlenségi Párt elnökéből, dr. Meskó László országgyűlési képviselőből és Májerszky Béla polgármesterből állt. A Nyírvidék tudósítója szerint ötszázán vártak Justh Gyulára a vasútállomáson. Justh nyíregyházi fogadása rendkívül impozáns volt, hiszen a magas presztízsű vendégeknek kijáró városi négyes díszhintóba szállhatott be, melyet hosszú kocsisor kísért a lokális politikai rendezvényeknek otthont adó Korona Szállóhoz. A nyíregyházi gazdák 40-50 négyes fogattal képviseltették magukat a menetben. A Korona emeleti nagytermében elindult a közelgő választásokra történő felkészülés, megalakították a Nyíregyházi 48-as Függetlenségi Párt kétszáztagú végrehajtó bizottságát.⁴⁰

A lokális Justh-párt március 12-én megtartott közgyűlésén megalakította tisztikarát és bizottságait. Dr. Meskó László örökös tiszteletbeli elnök lett, Somogyi Gyula elnöklete alatt a következő alelnöki stábbal készültek a választásokra: Antal János, Bogár Lajos, dr. Bartók Jenő, Barzó Pál, Csengery Mihály, Eltscher Simon, Epbinder Károly, Geduly Henrik, Huray János, Hoffmann Mihály, dr. Konthy Gyula tűzoltó parancsnok,⁴¹ Kun Mátyás, ifj. Kovács András lovas, Kovács András jánosbokori, Meskó Elek, Orsovszky Gyula, Pivnyik András ipartestületi elnök, Paulusz Márton, Ruttkay Gyula, dr. Saáry Sándor, Szmolár Pál, Tomasovszki Mihály simai, id. Tomasovszki Mihály tamásbokori, ifj. Zomborszki György (Antalbokor). A párt jegyzői Jóba Elek, dr. Murányi László, dr. Pröhle Vilmos, dr. Szabó László, Trak Géza, dr. Vietórisz István és Zimmermann Rezső lettek.⁴² Dr. Meskó László 1910. március 13-án népgyűlés keretében tartotta beszámolóját a Korona emeleti nagytermében.

Sajtóinformációk szerint Kossuth Ferenc kísérletet tett Nyíregyházán is saját függetlenségi pártformációjának szervezésére Halasi János ügyvéd által. Állítólag dr. Meskó Lászlóval szemben Hojtsy Pált, a Kossuth-párt alelnökét akarták felléptetni.⁴³ Erre azonban nem került sor, egyhangú választáson szerezte meg a nyíregyházi mandátumot.

Az 1910-es választásokat követően összeült a képviselőház, 1910. június 30-án választotta meg elnökét, alelnökeit, jegyzőit és háznagyát. A két függetlenségi párt és a Katolikus Néppárt kísérletet tett a kooperációra. Megállapodásuk lényege az volt, hogy a Kossuth-párt jelöl elnököt, a másik két pártformáció pedig egy-egy alelnököt, majd együttesen szavaznak. Apponyi Albert lett a házelnökjelöltjük, a Justh-párt alelnökjelöltje Meskó László, míg a Katolikus Néppárté Rakovszky

³⁹ *Nyírvidék* XXXI: 9. 1910. február 27. 4.

⁴⁰ *Nyírvidék* XXXI: 10. 1910. március 6. 6.

⁴¹ Dr. Konthy Gyulát a Nyíregyházi Önkéntes Tűzoltó Egyesület parancsnokságának 10 éves jubileuma alkalmából 1910. március 12-én kintüntette. *Nyírvidék* XXXI: 11. 1910. március 13. 4.

⁴² A végrehajtó bizottság és a nagy bizottság névsorát lásd *Nyírvidék* XXXI: 13. 1910. március 27. 3.

⁴³ *Nyírvidék* XXXI: 11. 1910. március 13. 5.

István. A három ellenzéki pártformáció azonban nem volt képes az egyezség keresztülvételére, hiszen míg Apponyi 78 szavazatot kapott, Meskó már csak 71-et, míg Rakovszky 70-et.⁴⁴

A kormány jó érzékkel választotta ki a nemzeti munkapárti főispánt Szabolcsban gróf Vay Tibor személyében, hiszen egy nagy tekintélynek örvendő, helyileg beágyazott politikust állított a vármegye élére. Mivel az 1910-es választások országos eredménye legitímálta a nemzeti munkapárti kormányt, az ellenzékbe került függetlenségi pártiak többé nem tekinthették törvénytelennek az 1910-ben kinevezett főispánokat. Vay Tibor egyébként kinevezésének elfogadását attól tette függővé, hogy a Nemzeti Munkapártnak sikerül-e megnyernie a választásokat. Az 1910. augusztus 16-i szabolcsi főispáni installáció előtt a vármegyei Függetlenségi Párt (Justh-párt) gróf Vay Gábor elnökletével közgyűlésen tárgyalta meg, milyen magatartást tanúsítson a beiktatás alkalmával. Dr. Meskó László azt javasolta, alkalmazzák a régi szokást, helyezkedjenek semleges álláspontra. Pártjuk hivatalosan a beiktatási ceremónián ne képviseltesse magát, szónokot ne állítson és bízva a párttagok szabad akaratára, hogy részt vesznek-e az ünnepségen vagy sem. Ifjabb Kállay András viszont azt a véleményt fogalmazta meg, hogy küldjenek szónokot az installációra, aki a párt álláspontját kifejti. A többség Meskó László javaslatát tette magáévá.⁴⁵

Vay Tibor beiktatása méltóságteljesen, botrányok nélkül zajlott le. Kíséretével reggel érkezett meg a nyíregyházi vasútállomásra Kisvárdra felől, ahol Májerszky Béla polgármester fogadta. A vármegyeházára tartó menetet Kertész Bertalan rendőrfőkapitány kocsija vezette három lovas rendőrrel, őket Nyíregyháza és vidéke 50-60 fős népies bandériuma követte, majd tizenkét díszruhás hajdú. Végül a vármegye zászlójával vonult az Orosz István által vezetett úri bandérium, ezt követte a város díszfogatán helyet foglaló polgármester a főispánnal. A menetet a vendég-törvényhatóságok képviselői és további résztvevők zárták. A beiktató közgyűlést megnyitó Mikecz Dezső alispán többszörösen hangsúlyozta Vay Tibor gróf lokális kötődését, több évtizedes közeleti munkásságát, melyet Szabolcs vármegyéért fejtett ki a törvényhatósági bizottság tagjaként, a közigazgatási bizottságban, az állandó és egyéb választmányokban, vagy éppen a Szabolcsvármegyei Gazdasági Egyesület elnökeként.⁴⁶

A Nemzeti Munkapárt kormányzása idején Meskó László nagyfokú aktivitást fejtett ki a Lukács-kormány elleni bizalmatlanság kinyilvánításában. 1912 októberében tették le az alapkövét Nyíregyházán az iparosinasok tanoncotthonának, amelyet Pisszer János nyíregyházi építész tervei alapján valósított meg a rendezett tanácsú város.⁴⁷ A kultúrpalota felépítése nagy áldozatvállalásról tett tanúbizonyságot.

Meskó László országgyűlési képviselőként ebben a ciklusban is sikeresen dolgozott Kossuth Lajos kultuszának építésén, 1912-ben a nyíregyházi városháza előtti téren leplezték le Kossuth szobrát, Bethlen Gyula művész alkotását.

Az 1913-as esztendő a függetlenségi pártok együttműködését hozta. Gróf Károlyi Mihály megalakította az Egyesült Függetlenségi és 48-as Pártot, amely új radikális nemzeti és demokratikus álláspontra helyezkedett. Ez a pártformáció 1916 nyaráig állt fenn, ugyanis a pártegység újra megbomlott. Károlyi 25 képviselőtársával elhagyta a pártot. Meskó László ekkor Apponyi Albert mellé állt. Apponyi úgy vélekedett, hogy Magyarország fennmaradását csakis a világháborús győzelem képes biztosítani. Az 1916 novemberében bekövetkezett uralkodóváltás a magyarországi belpolitikában jelentős változásokat eredményezett. IV. Károly, akitől az antant az Osztrák–Magyar

⁴⁴ *Budapesti Hirlap* XXX: 155. 1910. július 1. 4.

⁴⁵ *Nyírvidék* XXXI: 31. 1910. augusztus 14. 3.

⁴⁶ *Nyírvidék* XXXI: 32. 1910. augusztus 20. 1–3.

⁴⁷ *Budapesti Hirlap* XXXII: 255. 1912. október 29. 33.

Monarchia modernizációját, föderális átszervezését várta el, nem kívánt a továbbiakban együttműködni a dualisztikus birodalomszerkezet fenntartásában gondolkodó Tisza István miniszterelnökkel.

A szabolcsi főispánság

Tisza 1917. május 24-i lemondását követően Esterházy Móric kapott kormányalakítási megbízást, ami Meskó Lászlót Szabolcs vármegye főispáni székébe emelte Ujfalussy Dezső leköszönését követően. Meskó László tizennégy hónapig tartó főispáni működése alatt iparfejlesztési törekvéseinek megvalósításán munkálkodott, továbbá az egyre nehezebbé váló világháborús körülmények között számos karitatív kezdeményezést tett, illetve karolt fel.⁴⁸

Főispáni kinevezésekor le kellett mondania országgyűlési képviselői mandátumáról, amellyel a nyíregyházi választópolgárok Fényes Lászlót tisztelték meg az 1917. augusztus 13-i időközi választáson. A jelöltállítási periódusban Fényes Lászlón kívül még két személy neve merült fel. Meskó Pálé, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület főtitkáráé, dr. Meskó László testvéréé, akit dr. Murányi László, a Nyíregyházi Függetlenségi Párt alelnöke javasolt, ám Meskó Pál táviratban hátrította el a felkérést. Az erős helyi kötődéssel rendelkező Geduly Henrik evangélikus püspök ambicionálta az országgyűlési képviselőiséget, de nem sikerült a választópolgárok többségét megnyernie. 1917 augusztusára Nyíregyházán a nyugtalanság, az elégedetlenség, a zúgolódás, az elkeseredettség, a türelmetlenség, a szorongás jellemezte a lakosságot a harctéri áldozatok, sebesültek, az élelmezési problémák, a szénhiány, a vasúti menetrend felborulása miatt. Természetesen Geduly is érzékelte a közhangulatot, és a Korona nagytermében tartott programbeszédében nem fukarkodott az alsó társadalmi rétegeknek szánt ígéretekkel, prioritásként kezelve az általános, egyenlő és titkos választójog bevezetését. A kisgazdák megnyerésére törekedve a földosztás, valamint a hadikárpótlás fontosságát is hangsúlyozta.⁴⁹ A Nyíregyháza és környéki kisgazdák azonban Fényes Lászlót támogatták. A Nyírvidék szerint a választási kampányban Geduly egyik kortese megpróbálta a választópolgárokat a főispáni nyomásgyakorlás kilátásba helyezésével a püspök mellé állítani. Dr. Meskó László főispán azonban – nyilvánvalóan a közhangulat alakulását helyesen érzékelve – nem alkalmazott pressziót Geduly érdekében. Geduly Henrik a választások előtt visszalépett a jelöltségtől.

Fényes László, a híres statisztikus, Fényes Elek leszármazottja volt, nem rendelkezett nyíregyházi kötődéssel. A családi birtokot elkártyázó apja kenyérkereső foglalkozást szeretett volna fia számára, aki gyógyszerésznek kezdett tanulni, majd mérnöki tanulmányokat folytatott, 1894-től azonban hírlapíróként dolgozott. 1910-ben Az Est című politikai lap vezető munkatársa lett, írásai-ban erkölcsi kérdéseket feszegetve, amely jelenség a századelő Magyarországon újdonságnak számított. Amolyan „tényfeltáró újságírónak” nevezhetnénk, hiszen politikusokat, közéleti szereplőket, bírakat támadott meg morális érvekkel. Emiatt sűrűn párbajozott a törvényi tiltás ellenére. Például gróf Károlyi Györggyel, a familia „fekete bárányával”, akinek magánéleti botlásait feszegette cikkeiben. 1904 januárjában Fényest Dániel Gábor és Kristóffy József későbbi „darabont-belügyminiszter”, mint Károlyi gróf szekundánsai keresték fel, és harcképtelenségig vívandó kardpárbajban állapodtak meg. A duellumra a budapesti Fodor-féle vívóteremben került sor, Fényes homlokán a bal szem feletti vágás az arc jobb felén áthaladva siklott le, továbbá az újságíró három ujja is megsebesült.⁵⁰

⁴⁸ Meskó László főispánságának értékeléséhez részletesen lásd KAZUP 2021. 111–117.

⁴⁹ *Nyírvidék* XXXVIII: 32. 1917. július 31. 2–3.

⁵⁰ ZSOLDOS 2018. 222.

A polgári radikálisokhoz közel álló Fényes László Nyíregyházán pártonkívüli jelöltként lépett fel. Mind a polgári radikalizmus felé hajló városi értelmiség, mind a kisiparosok, kiskereskedők, mind a gazdatársadalom támogatását élvezte. Programbeszédében az általános választójog bevezetésének fontosságát emelte ki, és hogy olyan erkölcsi elvekért kíván küzdeni, mint a tisztesség és a munka uralma.⁵¹ Egyedüli jelöltként „egyhangú választással” lett Nyíregyháza országgyűlési képviselője. A felső kereskedelmi iskola megnyitásának minisztériumi engedélyét ő járta ki.⁵²

Dr. Meskó László utolsó szerepvállalásai

1918 tavaszán Apponyiék kiléptek a kormánypártból, minek következtében Meskó László benyújtotta lemondását, távozott Szabolcs vármegye főispáni székéből. Felmentésére 1918 szeptemberében került sor. Ekkorra Nyíregyházán is anómia lett úrrá, felborult a rend, a korábbi közigazgatási rendszer működésképtelenné vált. Az 1920-as évek elején gyakoriak voltak a főispáncserék a vármegye élén. Stabilabb irányítás csak a bethleni konszolidáció időszakában valósult meg, amikor 1922-ben Kállay Miklós foglalta el a főispáni széket. A vármegye nagy- és középbirtokosai, tisztviselői és a városi polgárság segítették Bethlen István törekvéseit, minek következtében az Egységes Pártnak megvolt a társadalmi támogatottsága a törvényhatóságban, ahogyan Nyíregyházán is.⁵³

Meskó László 1919-től 1922-ig elsősorban az evangélikus egyházban vállalt feladatainak ellátására,⁵⁴ másrészt a Nyíregyházi Kaszinó működtetésére koncentrált. Az 1922-es választások kampányidőszakában azonban újra aktívan politizált, tekintélyét, befolyását latba vetette az Egységes Párt nyíregyházi jelöltjének, dr. Kállay Tibor pénzügyminiszternek a népszerűsítése érdekében. Meskó László elnökölt a Kállay felléptetése mellett állást foglaló előértekezleten, ahol méltatta a helyi kötődéssel rendelkező politikus képességeit, szaktudását, munkamorálját, szorgalmát, amely pozitív tulajdonságokat először államtitkársága idején tapasztalt meg, amikor Kállay még pénzügyminisztériumi fogalmazóként dolgozott.⁵⁵ Dr. Meskó László vezette le a jelölő gyűlést is 1922. március 13-án, melyet a Magyar Hiszekeggel nyitott meg. A korábbi nemzetgyűlést kritikával illette, és kinyilvánította Nyíregyháza politikai egységének fontosságát, majd a Korona erkélyéről kihirdette a Kossuth téren várakozó sokaságnak dr. Kállay Tibor jelölését. Meskó moderálta azt a politikai rendezvényt is május 14-én, amelyen Kállay programbeszédet mondott.⁵⁶ A pénzügyminiszter főlényes győzelmet aratott Nyíregyházán, de heves választási küzdelemben a nagykanizsai kerület mandátumát is megszerezte, csekély szótöbbséggel nyert Rassay Károly ellen. Taktikai okokból a nagykanizsai mandátumot tartotta meg, a nyíregyháziról pedig lemondott, minek következtében a pótválasztás alkalmával a kormánypárt Nyíregyházán dr. Rakovszky Iván belügyminisztert jelölte. Rakovszky az általános választások alkalmával Kőszegen lépett fel, de Lingauer Albinnal szemben 1223 szavazattal kisebbségben maradt.⁵⁷

A Rakovszky Iván melletti kampányban Meskó László már nem vett részt, ugyanis két nappal a belügyminiszter Nyíregyházára érkezése előtt, 1922. július 22-én hunyt el Budapesten, ahol ezt

⁵¹ *Nyírvidék* XXXVIII: 153. 1917. július 17. 3–4.

⁵² MARGÓCSY 1987. 166.

⁵³ Az 1922-es választások jogszabályi háttéréhez lásd: VINNAI 1994. 67–70.

⁵⁴ 1921 őszén egyházkerületi felügyelővé választották, beiktatására Miskolcon került sor. *Nyírvidék* XLII: 254. 1921. november 9. 2–3.

⁵⁵ *Nyírvidék* XLIII: 56. 1922. március 9. 2–3.

⁵⁶ *Budapesti Hírlap* XLII: 111. 1922. május 16. 9.

⁵⁷ LENGYEL–VIDOR 1922. 102., 158.

megelőzően műtéten esett át. A „szervezetében régóta alattomosán rágódó kór”⁵⁸ hirtelen, váratlanul döntötte le. Sasi Szabó László, az Egységes Párt nyíregyházi társelnöke beszédében megemlékezett Meskó Lászlóról, aki két hónappal korábban még Kállay Tibort népszerűsítette a nyíregyházi választópolgárok körében. *„És most úgy érzem, hogy az ő imént elköltözött szelleme itt lebeg felettünk és ő ihleti meg szavainkat, amikor arra kérlek benneteket, hogy fogjatok össze az ország romlásának válságos óráiban, értsük meg végre egymást, legyen a magyar egységes és tömörüljön az egységes pártnak zászlója alá, amely zászló Kállay Tibor után most jelöltünk, Rakovszky Iván (éljenzés) őxelenciája kezében lobog”*⁵⁹ – használta fel a nemrég elhunyt, nagy tekintélyű Meskó emlékét a kormánypárti jelölt népszerűsítésére a nyíregyházi társelnök.⁶⁰

Dr. Meskó László emlékezete és végrendelete

Dr. Meskó László halálának hírére gyászlobogók kerültek ki Nyíregyháza középületeinek ormára. *„Az utóbbi időben féltő aggodalommal láttuk, mint roppan össze nemes előkelőséget és munkára kész erélyt sugárzó termete és ugyanakkor hódoló tisztelettel láttuk, hogy a közdolgozokban való tevékenységét még több erővel és ifjui lelkesedéssel folytatja. Utolsó nagy nevelő erővel ható szereplése a vármegyei állandó választmányban való felszólalása volt, amelyben az ő nagy erkölcsi súlyával szállt eredményesen síkra a köztisztviselőkért”*⁶¹ – méltatta a Nyírvidék az élete végéig közéleti aktivitást kifejtő Meskót.

1922. július 25-én Nyíregyházán tartott gyászszerartása impozáns volt, az evangélikus templomban az oltár előtt ravatalozták fel aranybetűs fekete koporsóját. Diszruhába öltözött tűzoltók, vármegyei és városi hajdúk álltak sorfalat Nyíregyháza és Békés országgyűlési képviselőjének, volt igazságügyi államtitkárnak, Szabolcs vármegye főispánjának, Nyíregyháza egykori városi főügyészenek, a Szabolcs vármegyei törvényhatósági bizottság és a nyíregyházi városi képviselőtestület tagjának, egyházkerületi felügyelőnek. A tiszai ág. ev. egyházkerület papsága a debreceni nagygyűlésről érkezett Nyíregyházára, hogy lerója kegyeletét az evangélikus egyházban sokrétű feladatokat vállaló Meskó László iránt. A templomi gyászszerartáson, mely Beethoven gyászzindulójával vette kezdetét, Paulik János igazgató lelkész mondott imát, majd Geduly Henrik püspök búcsúztatta el a nagyra becsült halottat. Ezt követően dr. Kállay Miklós főispán, majd dr. Mezössy Béla volt földművelésügyi miniszter mondott búcsúbeszédet. Dr. Kovách Elek Meskó Nyíregyházáért folytatott munkásságát méltatta, dr. Szesztay Zoltán a Nyíregyházi Kaszinó elnökeként, dr. Vietórisz József a főgimnázium felügyelőjeként végzett teljesítményét. Dr. Meskó László koporsóját evangélikus papok vitték ki a díszörség által kísérendő gyászhintóra. A városi dalárda gyászenekei közepette indult el a hatalmas menet, mely Meskó Vay Ádám utcai otthona előtt megállva folytatta útját a temetőbe.

Dr. Meskó László halála a nyíregyházi nyilvánosság színterein jelentős hatást váltott ki.⁶² A Nyíregyházi Kaszinó Egyesület, melynek elnöki tisztét az 1880-as évek második felétől haláláig töltötte be, 1922. december 4-én impozáns díszülés keretében emlékezett meg róla. E rendezvényen

⁵⁸ Nyírvidék XLIII: 166. 1922. július 25. 1.

⁵⁹ Nyírvidék XLIII: 166. 1922. július 25. 3.

⁶⁰ A Nyírvidék tudósítója szerint Rakovszky korábbi nyíregyházi utazása alkalmával, amikor számos véleményformáló személyt látogatott meg, elsőként Meskó László otthonában tette tiszteletét, ami a július 22-én a fővárosban bekövetkezett halálozás miatt nehezen hihető. Azt azonban bizonyosra vehetjük, hogy Meskó támogatta a kormánypárt politikáját. Nyírvidék XLIII: 160. 1922. július 18. 4.

⁶¹ Nyírvidék XLIII: 166. 1922. július 25. 6.

⁶² A Szohor Pál, Nyíregyháza főjegyzője által az örökváltság centenáriuma alkalmából szerkesztett kötetben helytelenül szerepel Meskó László halálozásának éve. SZOHOR 1924. 269.

leplezték le Zahoray János festőművésznek dr. Meskó Lászlóról készített, a vármegye tulajdonát képező olajfestményét a csonka Magyarországon a revízió fontosságát hangsúlyozó Magyar Hiszek egy elhangzását követően. Dr. Victórisz József hosszú beszéddel emlékezett.

Dr. Meskó László jótékonyági és kulturális célokat szolgáló végrendeletének perfektuálására második feleségének, a 71 éves Olchváry Ilonának 1940 augusztusában bekövetkezett halála után kerülhetett sor. Házasságukból nem született gyermek. Meskó László végakarata értelmében az özvegyi jog megszűnésével hagyatékát értékesíteni kellett. Az életben lévő testvérek⁶³ vagyonyadának kiadása után maradt összegből alapítványok létesítését rendelte el, melyek az ő nevét viselik, továbbá a szülei emlékére még életében létrehozott és működtetett, Nyíregyháza szegényeinek felsegélyezését célzó Dr. Meskó Pál alapítvány⁶⁴ 2000 koronás alapítványi tőkéjét 38 000 koronával egészítette ki. A végrendelet végrehajtásával a Nyíregyházi Takarékpénztár Egyesületet bízta meg. Néhai Meskó László hagyatékának legértékesebb részét Vay Ádám utcai háza képezte, melynek eladásában a Tiszai ev. Egyházkerület felügyelője, dr. Lichtenstein László miskolci főispán, az egyházkerület püspöke, Turóczy Zoltán, valamint Nyíregyháza akkori polgármestere, Szohor Pál működött együtt a pénzügyekkel. Dr. Meskó László 1922-es elhunytakor 800 000 koronában határozták meg a ház értékét, és a végrendelet írója is ennek megfelelően, ennek arányaiban jelölte ki a különféle alapítványok létesítésére szánt alapító tőkét. Az özvegy halálakor a magyar fizetőeszköz már a pengő volt, 1940-ben 35–40 000 pengőt ért a Meskó-hagyaték legértékesebb részét képező ház. Ennek fényében határozták meg a testamentum végrehajtói a kedvezményezett alapítványok részesedését. 40 000 koronának (kb. 2000 pengőnek) megfelelő részesedést a nyíregyházi munkaképtelen szegények számára felekezeti különbség nélkül, ugyanennyit a nyíregyházi elemi népiskolába járó, jó magaviseletű gyermekek felruházására és tanszerekkel történő ellátására. Ugyanezt az összeget jelölte ki Meskó a nyíregyházi ág. h. ev. egyház részére, mint ahogyan a tiszai ág. h. ev. egyházkerület területén alkalmazásban álló lelkészek, a nyíregyházi ág. h. ev. egyház népiskoláiban dolgozó tanítók számára, a nyíregyházi ág. h. ev. Kossuth Gimnázium rászoruló tanulóinak jutalmazására, a Budapesti Protestáns Árvaházak, a tiszai ág. h. ev. egyházkerület gyámintézete, továbbá a Luther Társaság számára is. 20 000 koronát, azaz 1000 pengőt juttatott Békés város szegényei számára első parlamenti mandátumának emlékére. Ugyanakkora alapítókével hozott létre alapítványt a József kir. herceg Szanatórium Egyesület nyíregyházi intézményei számára, a nyíregyházi Ipartestület elagott iparosainak és özvegyeinek segítő alapja számára, a nyíregyházi Gazdaszövetségnek, a Magyar Tudományos Akadémiának, a Kisfaludy Társaságnak és az 1867 óta fennálló Magyar Történelmi Társulatnak. Az első világháború hadviseltjeiről sem feledkezve meg, 50 000 koronát, azaz 2500 pengőt hagyott a nyíregyházi és Szabolcs vármegyei hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák felsegélyezésére, mely nemes gesztus vesztett aktualitásából az 1922 óta eltelt 18 esztendőből kifolyólag. 5000 korona (250 pengő) adományt határozott meg a testamentum a nyíregyházi ág. h. ev. egyházközségnek a tanyai iskolák részére létesítendő könyvtáira, mint ahogyan a Nyíregyházi Önkéntes Tűzoltó Egyesület részére, továbbá a Szabolcsvármegyei Általános Tanítóegyesületnek és a Szabolcsvármegyei Tanítók Önszegélyező Egyletének is. 8000 koronát (400 pengőt) a Nyíregyházi Általános Jótékony Nőegyletnek és 4000 koronát (200 pengőt) az Izraelita Nőegyletnek. A vagyont tudományos, oktatási, egyházi és humanitárius célokra felajánlott politikusról 1943-ban utcát neveztek el. A Sóstói utat az Ószőlő utcával összekötő új útszakaszt, amelyet egykori lakóházának közelében nyitottak. Ám nem sokáig hívták Meskó László utcának, mert a második világháborút

⁶³ Meskó Elek kincstári főtanácsos bátyja 1922-ben bekövetkezett halálakor a Nyíregyházi Takarékpénztár vezérigazgatója volt, a gazdakongresszusokon nagyfokú aktivitást kifejtő Meskó Pál gazdasági főtanácsos pedig a Hangya ügyvezető igazgatója.

⁶⁴ A sajtóban Meskó-Bölke-féle alapítványként írtak róla.

követő hatalomváltás után, 1950-ben átkeresztelték. Azóta is a nagy olasz szabadságharcos, Giuseppe Garibaldi nevét viseli.⁶⁵

1. kép

Kortestoll (JAM Tört.dok. 69.62.1.)

Fig. 1

Campaign giveaway
(JAM Historical Doc. 69.62.1.)

2. kép

Városháza *(JAM Tört.dok. 67.282.1.)*

Fig. 2

Town Hall
(JAM Historical Document 67.282.1.)

3. kép

Megyeháza *(JAM Tört.dok. 68.35.1.)*

Fig. 3

County Hall *(JAM Historical Doc. 68.35.1.)*

4. kép

Korona Szálló *(JAM Tört.dok. 69.96.1.3.)*

Fig. 4

Hotel Korona *(JAM Historical Doc. 69.96.1.3.)*

5. kép

Meskó László fotója *(JAM Ht. 96.32.1.)*

Fig. 5

Photo of László Meskó *(JAM Ht. 96.32.1.)*

⁶⁵ URBÁN 1978. 50.

Levéltári források

MNL SzSzBVL Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltára
MNL SzSzBVL IV. B. 401. Szabolcs vármegye főispánjának iratai 1874–1944.
MNL SzSzBVL V. B. 180. Nyíregyháza rendezett tanácsú város központi választmányának iratai 1905–1914.

Irodalom

BALPÁRT 1905.

A szövetkezett Balpárt arcképcsarnoka. Révai–Salamon Nyomda, Budapest 1905.

CIEGER 2008.

Cieger András: „A mi politikánkban egyik botrány a másikat követi.” A korrupciós ügyek szerepe a magyar politikai életben (1903–1913). *Múltunk* LIII: 1. 2008. 4–28.

FN 1907.

Az 1906. évi május hó 19-ére hirdetett országgyűlés főrendiházának naplója. 1. kötet. Budapest 1907.

KAZUP 2021.

Kazup Lilla: Szabolcs vármegye első polgári származású főispánja. In: Tisztelgő tanulmánykötet Czövek István professzor 75. születésnapjára. Szerk. Vinnai Győző – Szoboszlay György – Zsoldos Ildikó. Magyar Történelmi Társulat, Budapest–Nyíregyháza 2021. 104–119.

LENGYEL–VIDOR 1922.

Nemzetgyűlési Almanach 1922–1927. Szerk. Lengyel László – Vidor Gyula. Pallas Nyomda, Budapest 1922.

MARGÓCSY 1987.

Margócsy József: Az őszirózsás forradalomtól a felszabadulásig. In: Nyíregyháza története. Szerk. Cservenyák László – Mező András. Városi Tanács, Nyíregyháza 1987. 165–203.

MÉREI–PÖLÖSKEI 2003.

Magyarországi pártprogramok 1867–1919. Szerk. Mérei Gyula – Pölöskei Ferenc. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2003.

PAP 2014.

Pap József: Tanulmányok a dualizmus kori magyar parlamentarizmus történetéből. Akadémiai Kiadó, Budapest 2014.

SZENDREI 2012.

Szendrei Ákos: Justh Gyula politikai pályája. A függetlenségi politizálás lehetőségei a 19–20. század fordulóján. Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen 2012.

SZOHOR 1924.

Szohor Pál: Nyíregyháza város története. In: Nyíregyháza az örökváltság századik évében. Szerk. Szohor Pál. Jóba Elek, Nyíregyháza 1924. 171–274.

URBÁN 1978.

Urbán Teréz: Nyíregyháza utcanevei. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest 1978.

VIETÓRISZ 1896.

Vietórisz József: A nyíregyházi kaszinó története. Jóba Elek, Nyíregyháza 1896.

VINNAI 1994.

Vinnai Győző: Választások és önkormányzatok Szabolcsban 1919–1939 között. In: Tanulmányok választásokról és önkormányzatokról Szabolcsban (1848–1948). Szerk. Vinnai Győző. Stúdium Kiadó, Nyíregyháza 1994. 61–97.

ZSOLDOS 2009.

Hatalom és pártstruktúra a századelő Szabolcsában. Bessenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza 2009.

ZSOLDOS 2018.

Zsoldos Ildikó: Hatalmi törekvések és politikai platformok Szatmárban az 1905–1906-os kormányzati krízis idején. Erdélyi Tudományos Füzetek 288. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2018.

Ildikó ZSOLDOS

Nyíregyházi Egyetem
Történettudományi és Filozófiai Intézet
H-4400 Nyíregyháza Sóstói u. 31/B
e-mail: zsoldos.ildiko@nye.hu

Dr. László Meskó's political involvements from 1906 to 1922

The study evaluates the roles of Dr. László Meskó, Member of Parliament for Nyíregyháza, from the formation of the coalition Wekerle administration until the politician's death in 1922. It examines the activities of the Independence and 48 Party parliamentarian as a member of parliament and state secretary of justice, his efforts for the development of the orderly city of Nyíregyháza, and their success. It examines his position during the pro-independence party splits, and also analyzes the measures he took as the first government commissioner of Szabolcs County, then, using the available contemporary media, the study attempts to reconstruct the roles played by László Meskó, who was highly respected by the local society of Nyíregyháza, in the years after the First World War.

Ildikó ZSOLDOS

University of Nyíregyháza
Institute of History and Philosophy
H-4400 Nyíregyháza Sóstói u. 31/B
e-mail: zsoldos.ildiko@nye.hu